

Dr. Blaskovich Erzsébet, Prof. Dr. Iván László

Idős betegek és haldoklók ellátása Kalkuttai Teréz Anya szerint – a gero-thanatológia bemutatása

Az életük utolsó szakaszába lépő, úgynevezett **terminális állapotú, idős betegek ellátása**: a gyógykezelés, ápolás, szellemi és lelki vezetés **nyilván fontos**, de egyben **nyilván nehéz** feladat is mindazok számára, akik haldoklókkal foglalkoznak, legyen az orvos, pszichológus, lelkipásztor, szerzetesnővér, kórházi ápolónő, idősök otthonaiban őket gondozó szakember, önkéntes beteglátogató, vagy – nem utolsó sorban – maga az érintett családtag.

Miért nyilván fontos? – mert a halál előtti időszakban az egyén egész élete értékelődhet le vagy fel, omolhat össze vagy teljedhet ki attól függően, hogy mi mindannyian, akik körülveszük őt, tudatában vagyunk-e, hogy milyen óriási felelősség hárul ránk.

Miért nyilván nehéz? – mert a leépülés, a pusztulás, a biológiai szétesés, a kiszolgáltatott magatehetetlenség, az agónia és a halál folyamatos megtapasztalása emberi erővel elviselhetetlen és hosszú távon az igazi helytállás lehetetlen.

Akik ezt mégis éveikig, évtizedekig jól végzik, embertársaiknak felmérhetetlen jelentőségű és örök értékű szolgálattal téve, azok a **szerzetesek**. Számos rend foglalkozott és foglalkozik betegellátással a kereszténység elterjedése óta, de zárt közösségeik sajátos spiritualitása miatt nehéz módszereiket megismerni és átmenni a civil életbe.

Mi **Kalkuttai Teréz Anya módszerét** vettük alapul, melynek elméletét és gyakorlatát nemcsak az az 50 év hitelesítette, ami a Szeretet Misszionáriusai Rend 1950-beli alapítása óta eltelt, hanem valójában az a 2000 év, ami magáról az Evangéliumi Szeretetről szól, a világ minden változása, az emberek számos próbálkozása ellenére – töretlenül és alternatíva nélkül.

Teréz Anya pontosan tudta, hogy a testet táplálni és ápolni, a szellemet

élnékiteni és felvidítani, a valakihez tartozást biztosítani, az örök élet boldogságáról pedig a halhatatlan lélek számára gondoskodni kell. Ez étellel, itallal vagy infúzióval, tisztító, fertőtlenítő, gyógyító és kötszerekkel, megnyugtató, kedves szóval, a verejtékező homlok letörlesztésével, a paplant gyűrögető tétova kéz saját kezünkbe kulcsolásával, megbocsátással és imával érhető el.

Teréz Anya lelkiségének teológiai-eszmei lényege a keresztfán szenvedő, haldokló Jézus egyik utolsó szava, a „szomjazom” (János 19, 28.).

A szomjúság a haldoklás lényege:

fiziológiai-szomatikus /élettani-testi/,

pszichés-intellektuális /értelmi-gondolati/,

interpersionális-szociális /társas-társadalmi/,

transzcendentális-spirituális /természetfeletti-lelki/ értelem-ben egyaránt.

Ha ezt a végső nagy szomjúságot már nem vagyunk képesek csillapítani, sem folyadékkal, sem jó szóval, sem jelenlétünk erejével, sem imával, hamarosan elhangzik, hogy „beteljesedett” (János 19.30.)

Elisabeth Kübler-Ross, a haldoklást öt fázisra osztotta: az **elutasítás**tól a **düh**, az **alkudozás** majd a **depresszió** állomásain át jutnak el a betegek (az általa interjú módszerrel vizsgált többnyire gyógyíthatatlan rákbetegek) az **elfogadásig**. Őt követve, vagy tőle függetlenül számos más beosztás is készült. Ez utóbbiak közül kiemelkedik **Mary Jane Linn**, aki **Jézus „hét utolsó szava”** alapján hét szakaszra bontja a haldoklást (idős betegek között végzett munkája tapasztalataként).

1: a **megbocsátás** – „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek” /Lk. 23. 34./,

2: a **jutalmazás** – „Még ma velem leszel a Paradicsomban” /Lk. 23. 43./,

3: a **gondoskodás** – „Asszony, íme a te fiad. Fiú, íme a te anyád” /Jn. 19. 26./,

4: a **félelem** – „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?” /Mt. 27. 46./,

5: a **vágyakozás** – „Szomjazom” /Jn. 19. 28./,

6: a **visszatekintés** – „Beteljesedett” /Jn. 19. 30./,

7: a **hazatérés** – „Atyám, kezdebe ajánlom lelkemet” /Lk. 23. 46./.

Ebből az ötödik, a „szomjazom”. Teréz Anya a reá oly jellemző tömör lényeglátással csak egyről beszél, a szomjúságról, s mint látja, ebben minden benne van.

Teréz Anya gondolatát kifejtve, a szomjúságot négy irányból vizsgáljuk: a **test**, a **szellemi állapot**, az emberi **kapcsolatok** és a **lélek szempontjából**. Az embert, mint élő individuomot, ezzel a négy megközelítési formával és ezek egységével lehet legteljesebben jellemezni. A haldoklás megváltoztatja mind a négy összetevőt külön-külön, de egymással összefüggésben is. A **gero-thanatológia** kifejezetten az **idős emberek haldoklását és halálát vizsgálja a szomatikus-pszichés-szociális-spirituális aspektus egységében, feltárva a személyre szabott diagnózis és terápia lehetőségeit, módszert adva a haldoklót vezető-kísérő személyek lelki békéjének megőrzésére is a Teréz anyai tanítás által**.

A magas életkor, a természetes öregedési folyamatok egyéni különbségeinek széles skálája mentén, meghozza azokat az élettani-biológiai változásokat szervezetünkben, amelyek a fokozatos átrendeződés-leépülés végén a test halálához vezetnek. Ezeket a folyamatokat a gerontológiai-geriátriai kutatások és gyógyító tapasztalat segítségével megpróbáljuk megállítani, késleltetni, de végül nem marad más feladatunk, mint a méltó befejezést segíteni, a „szomjúságot” oltani.

Az idős ember halála jelentősen különbözik a gyermek vagy fiatal felnőtt halálától az egyén, a családtagok, a közvetlen környezet és az egészségügyi ellátást nyújtó szakemberek vonatkozásában is, mivel a természet rendje az elmúlásról szól. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az idős ember haldoklása nem érdemel figyelmet, nem jelenthet problémát, és „már úgyis mindegy neki” elv alapján nem kell vele fokozottan törőd-

Dr. Blaskovich Erzsébet,

Prof. Dr. Iván László

MÁV Kórház, Semmelweis Egyetem Gerontológiai Központ

nünk. A fiatalok haldoklása, a gyógyíthatatlan rákbetegek halála a társadalom és a szakma érdeklődésének középpontjában áll a hospice-mozgalom nagy ívű fejlődése és kiterjedt publikációs tevékenységének elévülhetetlen érdemei miatt.

A tudomány fejlődésének-fejlesztésének célja viszont éppen az, hogy egyre több ember, egyre magasabb korban, jó minőségű életet élhessen. Kevés szakirodalommal találkozunk mégis azzal kapcsolatban, hogy a hosszú élet legvégén mi is történik tulajdonképpen.

A gero-thanatológia 4 területet vizsgál:

1: A testi szomjúság csillapítása

A szomato-gero-thanatológia az életvég legfontosabb fiziológiai történéseit tekinti át (folyadék-elektrolit háztartást, a szív és az érrendszer végső folyamatait, a vese- a tüdő- és az agyműködés terminális stádiumát), kiemelve az életfontos biológiai működéseket, azok végállapotát siettető ún. rizikótényezőket, illetve késleltető gyógyítási-ápolási feladatokat és lehetőségeket, **kifejezetten az idős emberek szempontjából, a velük foglalkozó szakemberek számára.**

2. Az intellektus „szomjának” csillapítása

Az értelem hanyatlása, a mentális-cognitív funkciók jellegzetes korfüg-

gő változása, az idős emberek halállal foglalkozó gondolatai arról vallanak, hogy az élet elmúlását veszteséggé megélt idősök vágyódása korábbi megszokott értelemi – szellemi tevékenységük után erőteljes. Ezt az intellektuális szomjúságot is lehet és kell is oltani, mert egyébként **a személyiség leépülése, vagy ismert kórképek (pl. demencia, depresszió) alakulnak ki.** Ennek **jelentőségét tárgyalja a psycho-gero-thanatológia**, kitérve az időskori pszichés illetve személyiségváltozások mellett a halál-attitűdre is.

3. A magánytól szenvedő „szomjának” enyhítése

Az idős kor jellegzetessége – különösen társadalmunk izolációs tendenciái közepette egyre súlyosbodó mértékben – **az egyedül élés, a magára maradottság állapota.** Hogy ebből ne legyen magány, amely pusztít a kitaszítottság, a feleslegesség érzésének elhatalmasodása miatt, feltétlenül társas-társadalmi szintű odafigyelésre és személyes jelenlétünk szomjat oltó áldozatára van szükség. A társas-társadalmi kapcsolatok alakulásának jelentőségét, **a helyes szocializációban rejlő erőt mutatja be a szocio-geto-thanatológia** mind az idős kor, mind a terminális állapot szempontjából.

4. A lelki „szomjúság” csillapítása

A lélek szomja transzcendentális,

és amivel oltható, az a Szeretet. Az Evangélium és Teréz Anya egész működése erről szól. Ennek a szomjúságnak az oltása magában foglalja mindazt, amit a testi, a szellemi, és a másik ember utáni vágyakozás jelent, és messze túlmutatva az egyén földi létezésén választ ad: **az élet és a halál értelmét eszmélése óta kutató emberiség létkérdéseire is.** A **spiritual-gero-thanatologia** az Isten után vágyakozó idős ember, és az ember szeretetére szomjazó Teremtő kapcsolatáról szól.

A gero-thanatológia egészében az emberhez méltó, türelemmel viselhető és az örök boldogság reményét hordozó haldoklásról, és a lelki békében bekövetkező, természetes halálról szól. Egyúttal üzenet a társadalomnak: ez az egyetlen hiteles emberi megoldás, az euthanasia hívei borzalmas tévedés áldozata.

Felhasznált és ajánlott irodalom:

1. Blaskovich, E.- Iván, L.: *Idős betegek és haldoklók ellátása Kalkuttai Teréz Anya szerint* – Gero-Thanatológiai Szakkönyv Sz.Cs.M. Budapest 2001.
2. Joly. E. L.: *We do it for Jesus – Mother Teresa and her Missionaries of Charity*, – Longman and Todd Ltd. London 1977.
3. Linn, M. J. and brothers: *Healing the Dying* – Paulist Press, New York, 1979.
4. Kübler-Ross, E.: *Questions and Answers on Death and Dying*, McMillan Publishing Co., New York-London, 1977.